

sepultos censet; cum te nihil de futura domus tuæ expilatione suspicari credit, in domum tuam ingreditur, et omnia quæ in ea sunt, diripit. Hoc prorsus modo ad homines venire solet mors, ad eos venit sicut fur in nocte, quia ad eos venit, dum securi quiescere putant, cum in peccatis dormiunt, cumque nil minus, quam de morte cogitant. O quam fallax mors! O quam multos decipit!

Quod ut clarius et evidentius pateat, dic, quæso, quo anno, quo mense, quo die, et qua hora sis moriturus? Hæc omnia te latent: *Nescitis diem, neque horam* (Matth. 25, 12). Certum est, mortem ad te aliquo anno, et aliquo hujus anni mense venturam, sed quo anno, et quo mense veniet, ignoras. Certum est, eam aliqua hebdomada, aliquo ejus hebdomadæ die, et aliqua hujus diei hora venturam, die autem, si scias, qua hebdomada, quo die, et qua hora veniet? Certe nescis diem, neque horam, quia mors ad te veniet *sicut fur in nocte*, qua, scilicet, hora non putabis. Quare cum nesciamus quo die et qua hora fallax mors ad nos ventura sit; omni die, omnique hora vigilandum, ut eam expectemus, et ut ad eam nos disponamus: *Vigilate utique; quia nescitis diem, neque horam.*

Non sine mysterio voluit Deus mortis nostræ diem et horam nos latere; ut enim ait D. Augustinus: *Latet ultimus dies, ut obsercentur omnes dies.* Si mortis suæ diem et horam nossent impii, omni vitiorum generi usque in hunc diem, et in hanc horam facile indulgerent; ac usque ad ultimum vitæ finem penitentiam agere differrent, si mortis etiam suæ diem et horam certo scirent justî, remissius forte virtutum operibus incumberent. Quare mortis diem et horam latere voluit Deus, ut peccatores omni die et hora a vitiis absterneant, ut justî ferventius in perfectionis via ambulent, et ut tam justî quam peccatores omni die et tempore ad mortem se præparent: *Latet ultimus dies, ut obsercentur omnes dies.*

Si certo scires, hodiernum diem esse ultimum vitæ tuæ diem: si certus esses, te intrâ jam labentis horæ tempus moriturum; magna haud dubie cum sollicitudine mox salutis tuæ negotio incumberes, statim aliena restitueres, et inimicis parceres:

ad prudentem statim et probum festinares Confessarium, cui omnia tua declares scelera: illicitis omnibus protinus abrenuntiares voluptatibus, perpetrata crimina fuis lacrymis delere conareris, ac omnia veræ penitentiae opera continuo susciperes. Hæc omnia procul dubio faceres, si scires hanc esse mortis tuæ horam, sed eadem etiam nunc facere debes, cum te lateat, an hæc sit mortis tuæ hora. Ideo enim voluit Deus, tibi ignotam esse mortis tuæ horam, ut qualibet hora ita, salutis tuæ negotio incumbas, ac si ultima hæc esset vitæ tuæ hora. *Horam ultimam ideo voluit Deus nobis esse incognitam, ut dum illam providere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur* (S. Greg. hom. 3 in Evang.).

Omni ergo hora ad mortem te præpara, ac si hæc ultima esset vitæ tuæ hora. Quotiescumque horas pulsans audis horologium, de imminente morte cogita, ac intus dic: Hæc forsitan ultima erit vitæ meæ hora: hæc forsitan hora ex hoc mundo exibo, meamque efflabo animam. Hoc intus dic, et identidem tua detestare peccata; ac ad mortem te præpara, non secus ac si protinus moriturus esses. Hoc si facias, cum veniet Dominus, te vigilantem et præparatum inveniet, tibi que regni cœlestis januas aperiet. *Amen.*

CONCIO VII.

DE EXTREMO JUDICIO

Iste omnis fructus, ut auferatur peccatum (Isaïæ 27, 9).

Sicut nil homini Christiano utilius, quam serio et sæpe formidanda Dei judicia meditari, ita nil exitiosius, quam judiciorum Dei oblivisci, nec de iis velle recordari. Ut enim ait sanctus Joannes Chrysostomus, qui judiciorum Dei meditationi

incumbunt, a peccatis facile declinant, et virtutes multas assequuntur. *Judicium semper prae oculis habeamus, et ita semper virtuti vacare poterimus.* Sed e contra, qui Dei judicia a mente sua auferunt, multis se peccatis inquinant, et in iis semper perseverant. *Inquinatae sunt viae illius in omni tempore; auferuntur judicia tua a facie ejus* (Psal. 9). Quod ita certum credidit D. Augustinus, ut asserat, reprobationis et damnationis hominum causam non aliam esse, quam oblivionem terribilium Dei judiciorum. *Puto quod omnis perditionis causa inter Christianos sit, metum ac memoriam futuri perdidisse judicii.* Addit sanctus Pater, quod peccata in seipsis destruere non possint, et absque omni remedio sint peccatores, qui judiciorum Dei non recordantur. *Irremediabile periculum est, sic aliquem vitii ac cupiditatibus frenata laxare, ut se rationem Deo redditurum non meminerit.* Quare cum in votis habeam, peccata mundi tollere, de formidandis Dei judiciis hodie dicam, ac ut peccatores ad destruenda in seipsis peccata alliciam, terribile illud sacrificium, quod in extremo judicio de peccatoribus fiet, tota hac concione delineare conabor. *Ave.*

In omni sacrificio Sacerdos aliquis, aliqua victima et mors aliqua esse solent. In omni sacrificio est Sacerdos, qui Mediatoris Deum inter et homines fungitur officio, imo et qui plus ab hominum, quam a Dei partibus stare videtur: ut enim ait D. Paulus, *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia* (Hebr. 5). In quolibet etiam sacrificio est quaedam victima, quae Deo offertur ad eum honorandum et placandum. Et ideo in veteri Testamento Deo sacrificabantur solum animalia munda, ut haec victimae aptiores essent ad illum honorandum, et ad illius iram mitigandam. *Animal quod immolari potest Domino, sanctum erit* (Levit. 27, 9). In omni tandem sacrificio mors interveniat necesse est, ut enim ait Doctor Angelicus, victima occidi et quasi annihilari debet, in testimonium supremi domini, quod Deus habet supra omnes creaturas.

Venite jam omnes, ad vallem Josaphat saltem mente et spiritu prostrate, ut formidandum sacrificium, quod ibi in die judicii fiet, attente contemplantini. In hoc quidem sacrificio, sicut et in aliis, erunt Sacerdos, victima, et mors; *Christus* erit Sacerdos, *peccatores* erunt victima, *eorumque ponat* erit mors. Sed omnia in hoc sacrificio formidanda et terribilia erunt, terribilis erit Sacerdos, terribilis erit victima, terribilis erit mors. *Christus* erit Sacerdos terribilis, quia pro peccatoribus non stabit, sed de iis se vindicabit. *Peccatores* erunt victima terribilis, quia Deum non placabunt, sed magis iritabunt. *Mors*, cui addicentur, erit terribilis, et omni alia morte terribilior, quia eos ita occidet, ut semper ad penam vivi remaneant. O quam terribile hoc sacrificium, in quo erit: 1. *Sacerdos*, qui se vindicabit; 2. *Victima*, quae iritabit; 3. *Mors*, quae non trucidabit.

I PARS.

In extremi judicii sacrificio Christus erit Sacerdos, qui se vindicabit.

Christus Dominus, qui in primo suo in hunc mundum adventu vilibus panniculis indutus fuit, in secundo suo adventu, seu in extremi judicii die omnium oculis apparebit, pontificalibus indutus vestibus, nec non ut *Sacerdos exornatus podere, et mitra, et cydari munda* (Tert. advers. Jud. c. ultimo). Sed *Christus*, qui in hoc mundo Sacerdos fuit peccatoribus ita propitius, ut pro iis in sacrificium se Patri obtulerit, in extremi judicii die erit Sacerdos terribilis, qui de iis se vindicabit. Tunc enim, ut ait Tertullianus, *Christus erit Sacerdos gladio armatus. Accingere ensen tuum circa femur tuum potens tempestivitate* (Ib.). Tunc etiam gladium hunc, quo armatus erit, e vagina educet, eumque in conspectu peccatorum exacuet. *Si acuero ut fulgur gladium meum.* Ac tandem tum districto gladio, in peccatores saeviet, et de iis vindictam

sumet. *Si acuero ut fulgur gladium meum, et arripuerit iudicium manus mea, reddam ultionem hostibus meis, et his qui oderunt me retribuam* (Deut. 32, 41). Quamdiu in hoc mundo vivunt peccatores, scelera eorum Christus dissimulat, erga eos se semper misericordem exhibet; toties iis parcit, quoties eos peccatorum poenitet; eos ad ipsum venientes semper benigne recipit. Sed in die iudicii non iis favebit Christus, nec in eos quomodocumque misericors erit, quin contra tunc terribilis Sacerdotis personam geret, qui de peccatoribus ita se vindicabit, ut sol et luna præ timore deficiant: *Sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum* (Matth. 24, 29). Tanta tunc illius in peccatores erit vindicta, ut ipse cœli columna, et ipsi Angeli terrore concutiantur. *Virtutes colorum commovebuntur* (Ibid.). Ita portentosa ejus in peccatores erit ultio ut peccatores præ timore arescant, *arescentibus hominibus præ timore* (Luc. 21, 24). O terribilem Sacerdotem! o inexplicabilem ultionem, quis eam explicare queat!

*Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut possit lacrymis æquare dolorem?*

(Virg. lib. 4, Aeneid.).

Sanctissimus Propheta Jeremias, ut aliquam Christi summi Sacerdotis, de peccatoribus se in die iudicii vindicantis, ideam mentibus nostris ingerat, ait diem iudicii fore ultionis diem, in quo Christus de peccatoribus vindictam sumet: *Dies autem ille Domini Dei exercituum, dies ultionis, ut vindictam sumat de inimicis suis* (46, 10). Omnes Christi in hoc mundo versantis dies fuee dies gratiæ et misericordiæ; sed asserit Jeremias extremi iudicii diem fore diem ultionis Christi, in quo de peccatoribus vindictam sumet. Tunc enim, inquit, ut Christus de peccatoribus se omnino vindicet, districto illo gladio, quem dextera gestabit, ita graviter illos percuet, ut gladius ille quasi voraturus sit carnes illorum, ac eorum sanguine saturandus et inebriandus: *Devorabit gladius, et saturabitur, et inebriabitur sanguine eorum*.

Olim Dei gladius in cœlo inebriatus est, cum rebelles An-

gelos inde Deus expulit, et deturbavit: *Inebriatus est in cœlo gladius meus* (Isai. 34, 5). Sed in extremi iudicii die vorax ille gladius de cœlo descendet, et in peccatores irruet: *Eccc super Idumeam descendet, et super populum interfectionis mee* (Ibid.). Gladius tandem hic ad Christi dexteram veniet, ac impiorum adipe et sanguine saginabitur: *Gladius Domini repletus est sanguine; incrassatus est adipe et sanguine agnorum et hircorum*. Hic erit dies vindictæ Domini, in quo Christus gladio suo percuet agnos et hircos, seu plebejos et magnates, ac omnes peccatores disperdet: *Subito enim veniet ira illius, et in tempore vindictæ disperdet te* (Eccli. 5, 9).

Sed ut clarius pateat, quam severe Christus summus Sacerdos, peccatores in die iudicii puniet, quamque terribilis futura sit ultio, quam de iis sumet, non attendendus solummodo gladius ille devorans, quo armatus in eos sæviat, sed ponderandum insuper qua pompa, quoque apparatu adversus illos incedet. Ut enim loquitur Sapiens, *Accipiet armaturam zelus illius, induet pro thorace justitiam, et accipet pro galea iudicium certum, sumet scutum inexpugnabile, æquitatem* (Sap. 5, 18). Adversus peccatores in die iudicii accusatores adstantur demones, testes aderunt Custodes Angeli; Christus vero in justitiæ suæ throno sedebit, tamquam Sacerdos armatus, *accipiet armaturam zelus illius*. Sacerdos hic, in throno suo sedens, caput geret ferreum respectu peccatorum; sacrumque ejus caput, quod pro eorum salute spinea corona redimitum fuerat, tunc galea armabitur, *accipiet pro galea iudicium certum*. Divinum ejus pectus, quod pro peccatorum salute lancea apertum fuerat, tunc induetur thorace: ut iis declarent viscera sua respectu eorum ferrea et aenea esse, *induet pro thorace justitiam*. Manus tandem ejus, quæ tot beneficiis peccatores affecerunt, ensibus et sentis instructæ apparebunt, *sumet scutum inexpugnabile æquitatem*. O formidandum Sacerdotem, qui hoc apparatu in peccatores insurget, in eos sæviet, immaniter eos percuet, ac ita horrendam de iis stragem faciet, ut volucres cœli, et bestias terræ sit advocaturus, ad hoc ut de mactatis horum carnibus saturarentur. *Dic omni voluceri, et*

universis acribus, cunctisque bestiis agri, convenite, propere, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem (Ezech. 39, 17). Nec credas, tunc Christum haec omnia egre facturum, quin contra ei haec omnia voluptati erunt, et quasi consolationem percipiet ex vindicta, quam de peccatoribus sumet. *Heu! consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis* (Isai. 1, 24). O quale spectaculum, Christi sub Sacerdotis habitu, de peccatoribus se vindicantis. *Quale spectaculum, in proximo est adventus Domini, jam indubitati, jam superbis, jam triumphantis!* (Tert. *De spec.*, c. 10).

Grande sane hoc erit spectaculum. Nec mirum, cum extremi iudicii dies sit *magnus dies Domini et terribilis valde*; quia tunc veniet in majestate sua, et omnes Angeli cum eo, et tunc *sedebit super sedem majestatis suae*. Et non solum extremi iudicii dies erit magnus dies Domini, sed erit dies Domini magnus, et *terribilis valde*, quia hac die non solum apparebit in majestate sua, sed etiam in peccatores saeviet, et de iis modo quodam terribili se vindicabit. Ac, ut loquitur sacra scriptura, de iis *se vindicans vindicabit*. Terreni Principes, omni quidem tempore in scelestos capitalia judicia exerceri curant; nonnunquam tamen iusto illorum sit extraordinarius quidam delectorum Judicium consensus; seu, ut in Gallia loquimur, *tenentur magni dies* (1) in quibusdam regni provinciis; tuncque justitia tanto cum rigore exercetur, ut etiam vestusta et quasi oblita quaevis scelera in jus vocentur. Tunc aliqui ad furcas, ad trirames alii, ad perpetuum carcerem isti, et illi ad ignis poenas damnantur. Tunc fugiant multi, trepidant omnes; pavor undique, undique tremor, quia tunc fit iudicium sine misericordia, nec ulli cujusvis criminis conscio parcitur. Unde tunc reges non solum se vindicant, sed etiam modo extraordinario et quasi multipliciter se vindicant, ac se vindicantes vindicant. Quid simile et in infinitum terribilius extremi iudicii die fiet. Quamdiu enim peccatores in hoc mundo morantur, Deus

(1) Saeculo, quo floruit auctor, sc. initio saec. XVIII, usu vehebant hi magni consensus: hodie vix eorum extat memoria in historiis.

interdum eos morbis, honorum jactura, vel aliis afflictionibus plectit, et tunc non vindicans, sed amans de iis se vindicat, quia eos plectit, ut eos convertat et salvet. At extremi iudicii dies erit *magnus dies Domini, et terribilis valde*, quia tunc Christus apparebit in majestate sua, Angelicis spiritibus stipatus, armatus, iratus, et in peccatores saeviens; tunc omnia eorum crimina discutiet; tunc omnia severe puniet; tunc vindictam sumet de blasphemis, perjuriis, gulosis, luxuriosis, aliisque omnibus peccatoribus. Et sive reges illi sint, sive rustici, sive magni, sive parvi de iis modo terribili et insolito se vindicabit, ac se *vindicans vindicabit*.

O quam terribilia erunt haec Dei iudicia! quam horrendum tunc erit incidere in manus Dei viventis! quam severe tunc de peccatoribus se Christus vindicabit! Sed quanto tunc timore, et terrore non afficietur peccatores? Heu! si tunc non sine magno timore futuri sint justi; quantus tunc impiorum timor est futurus? Si fortissimae tunc tremant columnae; quomodo fragillissima subsistent tuguria? si concutientur cedri; virgula quomodo immobilia perseverabunt? *Quid ergo facient tabernae, si tremunt columnae; aut quomodo virgulae immobilia stabunt, si huius pavoris turbine etiam cedri quatiantur?* (S. Greg. 24 Mor.). Certe tunc peccatores timore et terrore concutientur plusquam a nobis dici et concipi possit.

Olim Hebraei nolebant ut ipsis loqueretur Deus, quia timebant, ne mox morerentur, si eum loquentem audirent. *Perterriti, ac pavoce concussi steterunt procul, dicentes Moysi: Loquere tu vobis, et audiemus; non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur* (Exod. 20, 19). Heu! si Hebraei timebant audire Deum loquentem eo tempore, quo in eos erat benignissimus, et quo non nisi cum suavitate loquebatur, quanto timore afficietur peccatores in die iudicii; cum Christus non solum adversus eos loquetur, sed et in eos irascetur, ac de iis modo terribili ulciscetur. *Si Hebraei neque cum consolatione valuerunt sufferre adventum ejus; quid obscuro facturi sumus, quando in furore, et in ira intolerabili descendet?* (S. Eph. Syrus). Hoc serio perpendite peccatores, hoc saepe

mente revolvite, ac in vobis peccata destruite, ut securi appareatis in extremo judicio, in quo Christus erit Sacerdos qui se vindicabit: *et in quo peccatores erunt victima, quæ Christum irriabit.*

II PARS.

In extremi judicii sacrificio peccatores erunt victima, quæ irriabit.

Quamdiu in sæculo vivunt peccatores, Deum placare, iram ejus mitigare, justitiam illius sistere, eumque ad misericordiam flectere possunt. Sed mox ut mortui fuerint, tempus gratiæ et misericordiæ non erit amplius, non amplius in eos se benignum et misericordem exhibebit in Christus; sed tunc severus erit Iudex, qui in eos sævit, et qui omni cum libertate de iis se vindicabit. *Deus ultionum libere aget.* Dum in sæculo morantur peccatores, Dei justitia sistitur, et quasi ligatur; *tum* ab ejus misericordia, quæ peccatoribus semper est propitia; *tum* a Beatissima Virgine Maria, quæ eorum est advocata; *tum* ab aliis Sanctis, qui pro illis intercedunt; *tum* ab ipsis peccatoribus, qui Deum nonnunquam ad misericordiam flectunt. Ast in die judicii Christus summa cum libertate in peccatores sævit, tunc *Deus ultionum libere aget*; quia tunc Maria, Angeli et Sancti pro peccatoribus non stabunt, et quia tunc Dei iram coërcere non valebunt peccatores. Quin contra præsentia sua magis irriabantur Christum Judicem, qui cum coram se videbit ingratos peccatores, qui mandata ejus violaverunt, sanguinem ejus conculcaverunt, Sacramenta profanaverunt, et gratias abjecerunt, in eos magis exardescet. Et sicut magis sævit, et irriatur Rhinoceros, cum ei objicitur sanguis, et ita et Christus in die judicii tunc magis irascetur, et irriabitur, cum ei sistuntur peccatores, divino illo finiti sanguine, quem profanarunt et toties conculcaverunt.

Homines ex hoc mundo migrantes, sua solum opera secum afe-

runt, *opera enim illorum sequuntur illos* (Apoc. 14). Justi secum portant virtutes, quibus adhæserunt: peccatores vero iniquitates deferunt, ad quas declinaverunt. *Unusquisque*, inquit D. Paulus, *onus suum portabit*, onus justorum ex variis humilitatis, patientiæ, charitatis, aliarumque virtutum actibus erit compactum; et onus impiorum ex usuris, blasphemis, impudicitis, aliisque sceleribus erit compositum. Cum autem Christus justos variis virtutibus onustos et exornatos videbit benigne eos recipiet, iis gratulabitur, eos laudabit et præmiabit: sed cum peccatores ei se sistunt, grave et probrosum Babylonis, seu peccatorum suorum onus portantes, a facie et a præsentia illorum magis accendetur ira ejus. Et ideo iratus, et ab illorum præsentia irriatus, in eos acris insurget, iisque scelera quæ perpetrarunt objiciet. *Superbis* dicit, ecce qui me privare voluerunt gloria mea. *Avaris* dicit, ecce qui toties me viderunt; quique et se et hæredes suos diabolo tradiderunt, ut divitias congregarent, et ideo jam demonibus æternum cruciandi tradentur. *Gulosis et luxuriosis* dicit, ecce qui deliciis et corporis sui voluptates plus dilexerunt, quam seipsum, et ideo quantum in deliciis fuerant, tantum jam dabitur illis de tormentis. Cuique tandem peccatori cuncta quæ perpetravit scelera coram omnibus exprobat, eosque omnes æternis ignibus adjudicabit.

Cum Moyses de monte descendens, vidit vitulum aureum, quem Israelitæ sibi fecerant, ut adorarent illum, ita in eos iratus est, ut Tabulas Legis, quas deferebat, projecit; ac vitulum igne absumpserit, et in cinerem redegerit. *Vidit vitulum, iratusque valde, projecit de manu Tabulas, et confrigit eas, arripiensque vitulum, quem fecerant, combussit; et contrivit usque ad pulverem* (Exod. 32, 19). Heu! si Moyses, qui erat *vir mitissimus super omnes homines* (Num. 12, 3), ita iratus est, cum idolum illud ab Israelitis conflatum vidit, quanta in die judicii erit Christi Salvatoris ira, cum ei se sistent peccatores, portantes idola quæ fabricaverunt? quantus ejus erit furor, cum ei objicietur avarus idolo cupiditatum suarum onustus? quantum irriabitur, cum videbit luxuriosum libidinum

suarum idolo oneratum, et alios omnes peccatores criminum suorum idola deferentes? Tunc videbit, et irascetur, tunc impiorum presentia ita irritabitur, ut non sit qui coram illo stare, et irae ejus impetum sustinere valeat. *Ante faciem indignationis ejus quis stabit? et quis resistet in ira furoris ejus?* (Nah. 1, 6). Cum principi, jam ira successo, sistitur sceleris quidam homo, qui ei necem machinatus fuerat, tunc scelerosi illius presentia eum magis ad iram provocat: et qui antea iratus erat, tunc magis irascitur. Extremi autem judicii dies, erit dies ultionum Christi, in quo iracundia concitatus, vindictam sumet de inimicis suis: *Deus emulatur, et ulciscens Dominus, et habens furem: ulciscens Dominus in hostes suos, et irascens ipse inimicis suis* (Ib., v. 2). Sed tunc magis irascetur, et irritabitur Christus, cum ei sisentur peccatores, qui adversus illum insurrexerunt, qui suis illum criminibus offenderunt, et qui quantum in ipsis fuit, violentas ei manus intulerunt. Tunc adversus illos ita irritabitur, et exacerbabitur, ut mallent in inferno latere, quam in ejus presentia remanere, et illum iratum videre: *Quorum gloria in inferno est.*

Querunt nonnulli Doctores, quid in extremo Judicio magis formidandum? quod ex judicii illius signis et suppliciiis terribilus erit et intolerabilis? Anne portentosus hic solis et lunae defectus, qui tunc fiet? Non. Anne caligo et tenebrae, quibus omnia offundentur? Non. Anne ignis ille vorans, qui ante Christi faciem ibit? Nequaquam. Quid ergo? forte elementorum omnium confusio, orbis universi incendium, mare bulliens, vel stellae de caelo cadentes? Nequaquam. Sed tunc supplicium omnium gravissimum erit, videre Christum a peccatorum presentia irritatum. Hoc erit tormentum ipsa gehenna gravius: et ideo optabunt cito in infernum mitti: seque felices arbitrarentur, si a Christi presentia tolli, et in mediis inferni flammis latere possent. Quare quisque illorum gemens dicet: *Quis mihi hoc pertranseat furor tuus* (Job. 14, 13).

O peccatores, cum in extremi judicii die ante Tribunal Christi stabitis, eum placare optabitis: sed vana tunc erunt vota ve-

stra, quia presentia vestra eum tunc magis et magis irritabit. Quare facite nunc, quod tunc agere non valebitis. Christum nunc placate, nunc vobis eum propitium reddite, ut in die judicii in vos haud irascatur. Nunc Christum placatur hostis, placatur elemosynis; sed placatur praecipue poenitentia: quare ut futuram Christi iram evadere possitis, nunc vacate poenitentiae operibus. *Quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira? facite ergo fructum dignum poenitentiae* (Matth. 3, 7). Ut futuram Christi iram declinetis, eumque in extremo Judicio propitium habeatis, non sunt solum facienda poenitentiae folia, poenitentia non est solum agenda exterius et apparenter, sed facienda vere, sincere, et ita perfecta, ut vobis utilis sit et fructuosa. Poenitentia est quasi quadam arbor mystica, cujus *radix* est contritio cordis, *rami* opera bona, *medulla* confessio integra, *fructus* satisfactionis poena. Ille autem facit poenitentiam, sed non fructus, qui dolet tantum de commissis; ille agit poenitentiam et fructus, sed non dignos, qui et dolet et in parte satisfacit. Ille autem, ut ait Hugo Cardinalis, facit dignos poenitentiae fructus, *qui tantum affligitur per poenam, quantum deliquit per culpam*. Ne ergo solum faciatis poenitentiae folia, sed veram poenitentiam et veros agite poenitentiae fructus, ut Christum propitium habeatis in die judicii, in quo peccatores erunt victima, quae illum irritabit, et *poena illorum erit mors, quae illos non trucidabit.*

III PARS.

In extremi judicii sacrificio poena peccatoris erit mors, quae illos non trucidabit.

Ezechieli Prophetae imperavit Deus ut populo nuntiaret, se gladium suum exacuisse et limasse: *Gladius exacutus est, et limatus: ut caedat victimas, exacutus est: ut splendeat, limatus est* (Ezech. 21, 9). Christus Dominus, qui in extremi judicii die Sacerdotis personam geret, horrendum tunc faciet sacrificium, in

quo peccatores erunt infelix victima, ad quam jugulandam et cædendam suum ipse exacuet gladium: *ut cædat victimas, exacutus est*. Sed, ut ait Propheta, gladium suum Christus non solum exacuet, verum et limabit, ut illum in oculis harum victimarum jam occisarum splendere faciat: *ut splendeat, limatus est*. Quomodo hæc victimæ, jam mortuæ splendidem Christi se vindicantis gladium videre poterunt? Eum videbunt: quia gladius hic ita peccatoribus mortem inferet, ut eos adhuc vivos relinquat; eos ita occidet, ut adhuc vivant et videant.

Quod præclare docuit idem Propheta, dicens, quod Christus peccatores gladio suo percutiens, multiplicabit ictus: *duplicetur gladius, ac triplicetur gladius intersectorum: hic est gladius occisionis magnæ* (Ib., v. 14). Christus ter, quater, centies has victimas gladio suo feriet: et licet quilibet ictus sit lethifer, nunquam tamen morientur. Primus ictus erit lethalis; peccatoribus tamen vitam non auferet; secundus ictus erit mortalis; eos tamen vitæ superstites relinquet; tertius, quartus, quintus, et quilibet ex his ictibus eos cædet ad mortem; nunquam tamen morientur: continue lethiferis percutientur ictibus et nullus ex his ictibus eos e vivis auferet; ultimas tandem semper patientur morientium angustias, et nunquam morientur: *ac his miseris erit mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu* (Aug. lib. *De spir. et litt.*). Heu! quam durum, quam intolerabile est semper mori, et nunquam mortuum esse! Non potest, inquit Augustinus, cuiquam peius accidere, quam quod crudelis mortis pœnas indesinenter patiatur, et tamen nunquam pereat; sed semper moriens, semper vivat: *Nunquam homini erit pejus in morte, quam ubi erit mors ipsa sine morte*. Hæc est sæva illa mors, quam in die iudicii perferent peccatores: pœna eorum erit mors, quæ illos non trucidabit: *miseris erit mors sine morte*.

Nonnullus ex antiquis Philosophis eos irridebat, qui mortem timebant: eamque nullo modo timendam dicebat: qui actissime transit; nec cum morientibus aliquamdiu remanet: *esset timenda, si tecum esse posset*. Parum quidem timenda mors illa temporalis, quam in hoc mundo patimur; quia unico so-

lum momento nobiscum est: sed timenda plurimum mors illa, quam in die iudicii perferent peccatores; quia hæc cum illis semper remanebit. Hæc nunquam transibit, sed semper cum iis erit: morientur semper, et nunquam mortui, penitusque extincti erunt. Mors eorum non transitoria, sed fixa erit et permanens: *inflaxe sunt gentes in interitum, quem fecerunt*. Mortem iis ita infliget, et alligabit Christus, ut ab iis divelli, et separari nunquam possint: continua morte ferientur? et tamen nunquam mori et totaliter extingui poterunt: æterna morte morientur, inquit Augustinus; et tamen hæc mors illos non trucidabit; sed eos ita vivos relinquet, ut nec moriendi potestatem habeant. *Infeliciter in æternum morte sine moriendi potestate durabunt*. Mortuos magnos et parvos vidit sanctus Joannes Evangelista: *Vidi mortuos magnos et pusillos* (Apoc. 20, 12). Sciunt omnes mortem esse solummodo vitæ privationem; quæ privatio consistit in indivisibili: nec enim unus mortuus vita magis privatur, quam alius. Cur ergo ait dilectus Christi discipulus, se magnos et parvos vidisse mortuos? Ratio est, quia in moribus mortuos alios dicimus magnos, et alios parvos. Cum enim homo in statu gratiæ mortuus est, hic parvus est mortuus: imo quasi non est mortuus; quia mors ejus est solummodo quasi somnus dulcis, et quasi transitus ad vitam æternam. Sed cum in statu mortalis peccati moriuntur, hi sunt magni mortui; quia non solum in hoc mundo moriuntur, verum et in extremi iudicii die æternæ morti sunt adjudicandi. Tunc eis infligetur et infligetur mors acerba et dolorosa, quæ semper eos feriet, nec unquam trucidabit. Tunc falcem suam ab his mors nunquam retrahet, sed ictus omni hora iterando, æternas adferet agonias; tunc semper morientur impii, nec unquam moriendi potestatem habebunt; quia mors illos nunquam penitus trucidabit. *Infeliciter in æterna morte sine moriendi potestate durabunt*.

Idem sanctus Evangelista ait, quod qui de mundo, de propriis passionibus, et de peccato triumpharint, non morientur morte secunda: *Qui vicerit non lædetur morte secunda* (Ap. 2, 2). Quæ est illa mors secunda, quam non patientur justi, qui de vitis, et

peccato in hoc mundo triumpharit? Hæc haud dubie est illa mors, quam Job *reginam* vocat, et *calceet super eum, quasi rex, interitus*. Est quedam mors *regina*, et quedam mors *non regina*; mors, qua in hoc mundo perferimus, quia velocissima transit, non est regina, nec regnat super nos; sed mors *secunda*; seu mors illa, qua in die iudicii plectentur peccatores, erit mors *regina*; quia in æternum super eos regnabit, semperque hac morte morientur, nec tamen unquam trucidabuntur. Vel, ut ait S. Bernardus, hac morte semper morientur; ita tamen ut semper vivi remaneant, *semper morientur ad vitam, et semper vivent ad mortem*. O quam terribilis illa mors, quæ nunquam trucidat! quid intolerabilius illa morte, cuius conflictus est perpetuus, cuius tormenta carent termino, ejus dilacerationes, et contorsiones non habent metam? Si crudelem, sævam, et intolerabilem vocamus mortem nostram, quæ mox transit; quid sentiendum de hac morte, quæ semper occidendo torquet, vel potius, quæ semper torquendo nunquam interficit? *Quid gravius immortalitate miserabili*, inquit D. Ambrosius? seu, quid gravius, quam semper mori, et in continua morte semper vivere, nec unquam trucidari? Certe nil gravius videtur. Quare quisque ita vivere debet, ut in extremi Iudicii die hac morte non percutiatur.

Vidisti formidandum hoc sacrificium, in quo *Christus* erit Sacerdos, qui se vindicabit, *peccatores* erunt victima, quæ Deum irritabit; et *pena* eorum erit mors, quæ non trucidabit. At non satis est, sacrificium hoc nosse, et pertimescere; verum summo studio vigilandum et laborandum fortiter, ut terribile hoc sacrificium devitetur. Ut autem horrendum hoc sacrificium quisque peccator declinare valeat, aliud in hoc mundo sacrificium Deo offerre debet, nempe pœnitentiæ sacrificium. *Sacrificate sacrificium justitiæ* (Ps. 4, 6), inquit Propheta. *Sacrificium justitiæ* est sacrificium pœnitentiæ, quia justum et æquissimum est, ut peccator, qui pluries Deum offendit, justitiæ ejus per pœnitentiam satisfaciatur. Et ideo hoc veræ pœnitentiæ sacrificium quisque peccator Deo in hoc mundo of-

ferre debet, ut tremendum extremi iudicii sacrificium declinare valeat.

Omnes peccatores se apud Deum in die iudicii excusare conabuntur, ut terribile illud sacrificium devitent: sed solum pœnitentiæ sacrificium in hoc mundo oblatum, tunc Deum placare, et peccatores excusare poterit. Optima excusatio, et potissima eorum apologia erit pœnitentiæ sacrificium, si illud Deo in hoc mundo obtulerint: *Pœnitentiæ apologia magna hominis peccatoris* (Tertull.). Ut se excuset *ebriosus*, dicet: in ebrietatibus usque ad mortem perseveravi; quia a sociis, a pravo affectu, et ab inveterato habitu allectus fui: sed hæc non erit legitima ejus apologia. *Luxuriosus* dicet: corrupta caro me ad fœda inclinavit, innata propensio me attraxit, et occasio proxima, in quam infelicitur incurri, me totaliter illaqueavit; sed hæc non vera ejus erit apologia. *Avarus*, qui aliena inique detinuit, dicet: a statu meo deficere nolui; durum mihi fuit id restituere, quod diu possederam; pigrit me filios ad egestatem redigere; sed hæc ejus non erit apologia. Sola hominis peccatoris apologia erit pœnitentiæ sacrificium, si ante mortem Deo obtulerit: *Pœnitentiæ apologia magna hominis peccatoris*. Si hoc pœnitentiæ sacrificium in hoc mundo Deo obtulerint peccatores, cum in tremendi iudicii die dicet eis Christus: hoc et illud peccatum perpetrastis, respondere poterunt: hoc quidem verum; sed pœnitentiam egimus. Cum dicet eis Christus: luxuriæ, gulæ, et aliis multis vitis indulistis; respondere poterunt: hoc verum est; sed ante mortem pœnitentiam egimus. Ecce eorum apologiam: ecce sacrificium, quod Deum placabit: quare pœnitentiam agite; per pœnitentiam omnia mortalia in vobis destruite; et hoc sacrificium vos a formidando ultimi iudicii sacrificio præservabit; vobisque gratiam in hoc mundo et æternam beatitudinem in alio obtinebit. *Amen*.

CONCIO VIII.

DE INFERNI SUPPLICIIS.

Iste omnis fructus, ut auferatur peccatum (Isaia 27, 9).

Timere, an amare, quid homini ad salutem utilis, penitus ignoro. Non me latet, Dei amorem (si verus sit) amorem mundi excludere, de vitis omnibus triumphare, et ad perfectionis apicem perducere. Sed Dei amori adjungi debet timor illius; quia qui non timet, nimia sui confidentia et occulta quadam præsumptione in gravia nonnunquam cadit scelera, a quibus non facile surgit, si sancto Dei timore non stimuletur, et ad penitentiam suscipiendam non excitetur. Quamobrem Spiritus Sanctus, qui amoris præcepta hominibus tradidit, ad sanctum timorem eos invitat, eosque beatos declarat, quorum cordibus semper infixus est Dei timor. *Beatus homo, qui semper est pavidus* (Prov. 28, 14.). Ob eandem etiam rationem Christus, qui in hunc mundum venit, ut homines ad sui amorem alliciat, eos crebro territat, dum jam mortis horam imminere monet, jam terribilia extremi judicii signa proponit, et jam intolerabilia inferni supplicia iis minatur. Sanctum hunc timorem peccatorum cordibus inferre pertentavimus in præcedentibus et ultimis duabus concionibus, dum de morte et extremo judicio conciones instituimus. Sed ut altius peccatorum cordibus hic timor infigatur; utque eos ad destruenda in semetipsis peccata efficacius inducamus, de formidandis inferni suppliciis ista erit concio. *Ave.*

Hujus mundi vita exilium est, peregrinatio est, miseria est, et miseriarum abyssus; nec enim quis in hoc mundo vivit, qui multis non repleatur miseriis. *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis* (Job. 14, 1).

O quam infelix hæc hominum in hoc mundo viventium sors! *Nullus* tamen eorum ita in hoc mundo miser, ut pati cogatur omnia penarum genera absque ulla exceptione, absque ulla consolatione, et absque ullo fructu. *Nullus* in hoc mundo omnia absque ulla exceptione penarum et dolorum genera patitur, nec pati potest; quia corpora nostra doloribus cedunt; et cum quis vel unico gravi afficitur supplicio, mox moritur et deficit. *Nullus* etiam in hoc mundo ita miser ut omni penitus solatio careat: quia aut parentes, aut amicos, aut seipsum, aut Deum consolatorem quisque habet. *Nullus* tandem ita obcecatus, ita obduratus, et a Deo ita derelictus, ut aliquem fructum ex doloribus, quos patitur, percipere non valeat, si celestibus non abutatur gratis, quæ nulli desunt, et quarum auxilio freti æternam beatitudinem semper mereri possumus.

Ast longe alius est reproborum status in inferno. Ibi enim non aliquibus dumtaxat, sed omnibus addicuntur miseriis: ibi omnia perferunt supplicia; ibique omnes patiuntur dolores sine ulla exceptione, sine ulla consolatione, et sine ullo fructu. Damnati in inferno patiuntur: 1. *Omnes dolores*, sine ulla exceptione: 2. *Omnes dolores*, sine ulla consolatione: 3. *Omnes dolores*, sine ullo fructu.

I PARS.

Reprobi in inferno omnes patiuntur dolores sine ulla exceptione.

Due civitates sunt: una in regno æterno, alia in igne æterno. Sicut autem Sancti, qui in cœlesti civitate triumphant, omnibus perfruantur bonis: ita reprobi, qui in inferni civitate cruciantur, omnia patiuntur mala, omni suppliciorum genere torquentur, omnesque dolores perferunt. De homine enim reprobo asserit Job, quod in inferno non hos solum, aut illos, sed omnes patietur dolores; qui non pedetentim, et successive, sed omnes simul in eum irruent: *omnis dolor irruet super eum* (Job. 20, 22).

Mente revolve omnes dolores, quos perferunt qui podagra, qui dysenteria, qui calculo, qui hemicrania, qui alvi cruciatibus, aliisque gravioribus morbis torquentur: recogita quoscumque dolores, quos a mundi primordio perpessi sunt Martyres igne cremati, flagellis cæsi, in oleum fervens injecti, oleo liquato perfusi, pectinibus ferreis dilaniati, aliisque suppliciis torti: animo versa, et in unicum fasciculum collige quidquid terribilius in primi pœnam peccati Deus hominibus intulit, quidquid crudelitatis inhumani et barbari tyranni infideles adinvenerunt, et quidquid sævitiae in mortales induxerunt tartarei spiritus. Mentis tuæ oculis hæc omnia objice; et certus esto, quod hæc omnia supplicia, omnesque hi dolores in damnatos irruunt: quia, ut præfata Jobi verba exponit Ilugo Cardinalis: *in damnatos irruet cruciatus æternus, qui omnes hujus mundi dolores virtualiter continet, et in immensum superat.* O quam infelices reprobi, in quos omnis dolor irruet! Imo, ut ait Chrysostomus, in eos non solum irruent omnes hujus mundi dolores, verum et longe majores: quia omnia supplicia, quæ unquam in hoc mundo perpessi sunt homines, si cum reproborum suppliciorum conferantur, non supplicia, sed quædam solummodo suppliciorum umbra, et figura sunt: *Pone ferrum, ignem et bestias, et si quid his difficilius: attamen nec umbra sunt hæc ad illa tormenta.* Addit S. Hieronymus, quod in damnatos irruent omnes hujus mundi dolores, quia tot et tantis addicentur supplicis, ut omnia, quæ in hoc mundo unquam passi sunt homines, quasi nihil sint, nec reproborum supplicis valeant comparari: *omnia mala, quæ veteribus historis continentur, aut inundatione maris, aut alluvione fluminum, aut pestilentia, morbis, fame, bestiis, hostium vastitate hominibus acciderunt, his suppliciis non poterunt comparari.*

Sed ut facilius quisque sibi suadeat, quod omnes dolores in inferno perpessuri sint reprobi, velim, ut quisque mente revolvat, quid et qualis sit inferni locus, quem sic describit Petrus Damianus: regio gehennalis, regio dura, regio exlimenda, terra afflictionis, terra oblivionis, terra miseriarum,

terra tenebrarum, terra turbinis et caliginis, terra maledictionis et mortis, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Totus tremo ad memoriam regionis illius, et concussa sunt omnia ossa mea. Illic est ignis qui non extinguitur, vermibus qui non moritur: ibi frigus horrendum: ibi fetor intolerabilis exoritur: ibi percussiones mallei resonant incessanter, et offusæ tenebræ cumulatim condensatur. Illic confusio peccatorum, horribilis facies dæmonum, inextricabilius vinculorum fertilis multitudo: ibi fletus et stridor dentium, planctus et gemitus: ibi alternantia mala impios sine pietate discerpunt. O infelicem regionem, in qua impii nihil gustant præter amaritudines; nil vident nisi tenebras, nil audiunt nisi planctus, nil aliud olefaciunt quam fetores, nihilque sentiunt præter tormenta! O terram infortunatam, in qua dolores multitudine sunt infiniti, intensione acerbissimi, varietate, diversi duratione perpetui. Pensate nunc, quos et quales dolores in inferno patiantur reprobi: certe non ibi hos, aut illos dumtaxat, sed omnes penitus dolores perferunt: *omnis dolor irruet super eum.* Quod et ipse Deus ore Moysis asserit formidandis hisce verbis: *Congregabo super eos mala, et sagittas meas complebo in eis* (Deut. 32). Quasi dicat: quamdiu peccatores morantur in sæculo, nimia mea abutuntur clementia, justitiæ meæ minas irrident, concionatorum et confessoriorum monita spernunt, leges meas impudenter violant, pro eorum salute instituta Sacramenta profanant, et plurima super se peccata aggregant: ego vero super eos in inferno congregabo omnia supplicia, omnes miseras, omnesque penitus dolores: *congregabo super eos mala.*

Plitorius Reipublicæ Thebanorum senator vigilantissimus, advertens multis et gravissimis vitiis plerosque civis scætere, eosque ob nimiam judicium indulgentiam licentius vivere, supplicis multis illos ad meliorem vitam frugem adducere excogitavit: propterea rotarum, securium, asciarum, novacularum et aliorum instrumentorum ad torturam et alia tormenta inferenda integram struem coram aliis senatoribus et populo cogessit, per hoc iis indicens, non amplius indulgentia et

insana dissimulatione, sed rigore, et severitate utendum ad tollendas civium inordinationes, eorumque extirpanda scelera. Deus similiter, videns impios sua in hoc sæculo abuti patientia, æterna iis minatur supplicia: et si hi, antequam moriantur, licentiori vitæ metas non ponant, omnia mala, omnesque dolores in inferno super illos congregabit: ac in eos tot vibrabit tela, tot plagas, totque calamitates immetet, ut suam videatur pharetram exhaurire; nec aliud aliqum ei superesse supplicium, cui inferendo manum admovere possit: *Congregabo super eos mala, et sagittas meas complebo in eis.*

Octo suppliciorum genera, quibus antiquitus plectebantur rei, recenset Augustinus; videlicet *damnum, vincula, verbera, talionem, ignominiam, exilium, servitutem, mortem.* In inferno autem reprobis his omnibus torquentur suppliciis. Ibi enim gravissimam patiuntur damni poenam, cum in æternum priventur visione Dei: qua poena nulla est gravior. Ibi etiam talionis infligitur poena, quæ est supplicii quædam paritas reciproca: et ideo quia Deum ignoraverunt, ab eo ignorabuntur; et quia misericordes non fuerunt, misericordiam non consequentur. Ibi tanta afficiuntur ignominia, ut ad eam vitandam destitui et annihilari cupiant. Durissimi exilii penas haud dubie luunt, cum a Paradisi gloria exulent, nec in locum inferno horribiliorem ablegari queant. Taceo servitutem illorum, qua nulla durior excogitari potest, cum tartarearum potestatum dominationi subsint. Vinculis etiam adamantinis ab Omnipotentis dextera in inferno ligati detinentur. Durissima quoque patiuntur verbera: nam a dæmonibus, non flagellorum solum, sed et malleorum ictibus cæduntur: *Malli percutientes stultorum corporibus* (Pro. 19, 20). In inferno tandem impij mortem obeunt, non quidem temporalem, sed æternam: *Supplicium mortis ibidem erit, sed mortis æternæ* (August. in Psal. 32). Ac proinde omnia mala, omnia supplicia, et omnes dolores super impios in inferno congregantur. De quo non dubitabit qui avarum divitem clamantem audiet et dicentem, infernum esse *locum tormentorum* (Luc. 16, 28). Dici quidem potest infernum esse *locum tormento-*

rum; quia immaniores quique carceres, fetidiores quæcumque cloaca, et quævis alia loca, quantumvis horrenda, respectu inferni, sunt loca deliciarum. Sed infernus est etiam locus tormentorum, quia ibi est centrum et congregatio omnium suppliciorum et dolorum. In mentem revoca omnia mala, omnes afflictiones, omnesque dolores, quos patiuntur mortales bello, fame, morbis, inundationibus, naufragiis, incendiis, fortuna lusbis, facultatum jactura, exiliis, incarcerationibus, et cunctis hujus vitæ calamitatibus; hæc omnia in unum collige, et certus esto, infernum esse *locum tormentorum*; quia in eo damnati hæc et alia supplicia: imo et omnes mundi hujus dolores, ac etiam longe graviores perferunt.

O qualem locum, *in quo innumera sunt poenarum genera!* O quam infelices, qui in locum hunc præcipitantur! Sed, o quam stulti, qui tot supplicia, totque dolores declinare non satagunt? Heu! si temporales, et transitorias tribulationes tanta sollicitudine quisque in hoc mundo evadere conatur: cur tot et tanta inferni supplicia summo studio devitare quisque non sataget; cur totius conatibus quisque non laborabit ad declinandos tot dolores, quos in inferno damnati perferunt?

O homo, si Christianus sis, credere debes multa et magna esse inferni supplicia; si credas, timebis: si timeas, cavebis; ut enim ait D. Bernardus: *Qui pavet caret, qui negligit incidit.* Crede ergo, ut timeas: time, ut caveas: cave, ut in infernum non incidas: ubi damnati omnia perferunt supplicia, omnesque patiuntur dolores sine ulla exceptione: *ac etiam sine ulla consolatione.*

II PARS.

*Reprobi in inferno omnes patiuntur dolores,
sine ulla consolatione.*

In cælo est gaudium purum quod omnem fugat tristitiam; sanitas quæ omnem morbum excludit, scientia quæ nullum pa-

titur errorem, opulenta quæ omnem tollit egestatem, consolatio quæ nulla turbatur afflictione; et ut loquitur Guillelmus Parisiensis: *Hic locus puræ felicitatis nihil habet, quod non addat felicitati.* Sicut autem in cælo sunt omnia bona pura, sine ulla permixtione mali, ita in inferno sunt omnia mala pura, quæ omne bonum, omnisque boni speciem excludunt. Ibi enim patiuntur reprobi tyrannidem dæmonum, sitis incommoda, famis rabiem, ignis ardores, diros vermis rodentis morsus, gravem ignominiam, summam paupertatem, omnesque penitus dolores et afflictiones sine ullo levamento; quia ut subdit præfatus Antistes: *Hic locus puræ miseriæ nihil habet, quod non addat miseriæ.*

O quam infelices reprobi, qui talia in inferno perpassuri sunt! Sed longe adhuc majorem eorum censebit miseriam, qui advertet, eos tot inter supplicia et afflictiones omni carere solatio, nullamque sive a Deo, sive ab Angelis, sive ab hominibus consolationem percipere. Ut enim ait Augustinus: *In inferno sunt gemitus et suspiria, et non est qui misereatur: ibi est dolor, et planctus, et clamor, et non est qui consoletur.*

Gravissima licet Christus, Passionis suæ tempore, tormenta passus sit: licet tunc a discipulis sit derelictus, illusus ab Herode, ab impiis flagellatus, et a Judæis crucifixus; non omni tamen tunc destitutus est consolatione: nam angelus descendit de cælo confortans eum; filia Jerusalem amare super eum fleverunt; innocentiam ejus prædicavit latro; centurio eum Dei Filium esse testatus est: ac ab ejus doloribus Maria Mater, aliæque piæ mulieres plurimum commotæ sunt. At quilibet reprobis omnia in inferno patietur mala, omniumque afflictionum pondere opprimetur: *invenient cum omnia mala et afflictiones* (Deut. 31, 17). Quilibet omnia, quæ in hoc mundo experimur, patietur tormenta, et longe graviora, nec aliqua ei unquam ex ulla parte adveniet consolatio: *Ibi dolor, et planctus, et clamor, et non est qui consoletur.* Hoc patet in divite eplone, qui quidem omnia in inferno patitur tormenta, sed nec unquam aque guttulam obtinere potest. Infelix ille avarus, in mediis inferni flammis sepultus, ad Patrem

Abraham clamat, ac ab eo supplex petit, ut Lazarum mittat, qui unica aquæ stilla suam refrigeret linguam: *Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma* (Luc. 16, 24). Ab inferni ignibus eripi non petit dives, non refrigerans postulat balneum, cui immergatur; sed unicam solummodo aquæ guttulam; sed madente solum digito linguam suam attingi. O quam parvum hoc levamentum homini qui in media tartari fornace cruciatur! O quam levis hæc consolatio! Et tamen levissimum hoc solatium ei Deus denegat, dicens, consolationes deberi, non illi, qui divitiis et illicitis deliciis in mundo abundarat, sed Lazaro, qui gravia in mundo passus erat: *Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciarius* (Ibid. v. 3, 5). Heu! nimis misera, et infelix inhumani hujus divitis sors! Hic, dum in sæculo viveret, bysso induebatur et purpura, laute et splendide quotidie epulabatur, ac omni temporalium voluptatum genere fruebatur: post mortem vero hic in inferno sepelitur, ubi in medio flammarum decumbens, famem, sitim, ignium vim, et gravissima quævis patitur supplicia; nec in mediis tormentis vel minimam consolationem impetrare potest.

En, o impie, quod tibi accidit, si ante mortem non convertaris ad Dominum; hic delicatis dapibus, vinoque exquisito vesci quæris; illic fame et siti perpetua laborabis; hic molli lecto decumbere delectaris; illic in mediis flammis æternum volutaberis; scurriles et impudicas cantilenas hic audire tibi placet; illic perpetuos damnatorum gemitus et planctus indesinenter audies; hic vix ferre potes quid aliquantum male olens; illic omnium immunditiarum fetorem spirabis; hic vel minimum in uno ex dentibus dolore ægre fers; illic omnium dolorum pondus in toto corpore sustinebis, hic omnibus appetis satiari deliciis; illic omnibus cruciaberis suppliciiis. Tanque cum avaro eplone clamabis, et nullus exaudiet; clamabis, nec minima tibi dabitur consolatio; sed gemens, in æternum dices: *Consolatio abscondita est ab oculis meis* (Osee 13, 34).

Et revera si aliquod in inferno solatium perciperent reprobi;

aut a Deo, aut ab Angelis, aut a Sanctis, aut a sociis: *aut a Deo*, qui est Deus totius consolationis: *aut ab Angelis*, qui ad hominum custodiam et consolationem delegari solent: *aut a Sanctis*, qui in hoc mundo afflictorum consolatores extiterunt, et quorum charitas perseverat in cœlis: *aut a sociis*, quia consolatio miserorum nec habere pares. At nullum penitus nec a Deo nec ab Angelis, nec a Sanctis, nec a sociis solatium accipient. Non quidem a Deo; qui licet mortalibus sit *Deus totius consolationis* (2. Cor. 1, 3); nullam tamen existentibus in inferno dabit consolationem qui e contra eos irridebit: *Tu Domine deridebis eos* (Psal. 58, 9). Et tantum abest, quod eos consoletur, quin contra justitiæ suæ ministris præcipiet, ut illos omni suppliciorum genere in æternum crucient. O quam durum erit reprobis, nullum a Deo percipere solatium! *Sed nec aliquam etiam ab Angelis habebunt consolationem*. In inferno enim summe afflicta est cujusque reprobis anima, *et non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus* (Thren. 1, 2), id est, ut exponit Doctor Seraphicus, *ex omnibus Angelis*, qui hominum sunt amici. Si unus ex Angelis alicui ex damnatis diceret: ad te a Deo missus sum, ut nuntiarem, te transactis centum millionibus annorum ex inferno egressurum; aliquam ei conferret consolationem. Si diceret ei: annuntio tibi ex parte Dei, te ex tartaro exiturum transactis tot annorum millionibus, quot sunt aquarum guttæ in Oceano, et arenæ grana in toto mundo; aliquid ei consolationis afferret. Sed nec hoc, nec aliquid quodque solatium damnatis dabant Angeli: *Non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus*.

Sed forte Sancti, qui charitatis officia hominibus impendere soliti sunt, a damnatorum miseris commovebuntur, iisque compatiantur? Nequaquam. Quin contra, ad vindictam de iis suam Deum incitabunt, dicentes: *Da illis secundum opera eorum et secundum nequitiam adinventionum ipsorum* (Psal. 27, 4). Cum civitatem Jerosolymitanam vastarent Babylonii, afflictos Jerosolymitanos non solum non consolabantur Idumæi; sed et Babylonios ad civitatem hanc totaliter diruendam excitabant, clamantes: *Exinanite, exinanite usque ad funda-*

mentum in ea (Psal. 136, 7). Sancti similiter qui in cœlo regnant, tantum abest, ut damnatis compatiantur, iisque aliquod solatium afferant; quin contra, *letabitur justus, cum viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris* (Psal. 57, 10). Tunc quidem letabuntur Sancti, ac a Deo postulabunt, ut impios quam dirissime plectat.

Unde ergo damnatis adveniet consolatio? Forsan ab uxore, a filiis, ab amicis, et ab aliis in supplicio sociis? Nequaquam. Quia licet in sæculo solatium sit miseris, socios habere ponarum; non tamen in inferno: ut enim ait Doctor Angelicus, *ibi miserorum societas miseriam non minuet, sed augebit*. Ibi filia augebit matris tormentum; ibi pater aggravabit filiorum cruciatu: ibi quilibet damnatus a sociorum presentia magis torquetur. Quare cum nec a Deo, nec ab Angelis, nec a Sanctis, nec a sociis aliquid sint percepturi solatium, fatendum, quod in mediis suppliciiis omni carebunt consolatione. O quam durum, miseris et suppliciiis opprimi, omnique itidem privari solatio! Quid acerbius, ait Poeta, quam quod quis dira semper patiat, nec ullum unquam habeat consolatorem? Quid intolerabilius, quam quod semper crucieris,

*Sisque miser semper, nec sis miserabilis ulli,
Gaudeat adversis femina, virque tuis?*

Sanctissimo viro Job, in fineto decumbenti, nil durius fuit, quam quod in mediis miseris quas patiebatur, non solum non eum consolaretur mulier, verum et ei illuderet. Sed, o quam durius damnatis, omnia omnis generis supplicia perpeti, nec ullum usquam vel minimum percipere solatium. O peccator, cum aliqua laboras infirmitate, vel quid triste tibi accidit, mox te circumdant amici et propinqui, ut tibi solatium ingerant, eorumque visitatione non parum tua leniuntur mala; quia *laborantis visitatio est laboris sublevatio* (S. Greg. 5 Mor. 3). Sed in inferno nullum unquam nec a Deo, nec a creaturis solatium recipies omni semper ibi suppliciorum genere cruciaberis, et omni semper carebis solatio. Hoc serio perpende, ac totis conatibus labora, ut post

mortem non mittaris in infernum, ubi damnati omnia patiuntur supplicia absque ulla consolatione; *ac etiam absque ullo fructu.*

III PARS.

Reprobi in inferno omnes patiuntur dolores sine ullo fructu.

Si ex doloribus et pœnis, quas in inferno perferunt, aliquod emolumentum perciperent reprobi, aliqua etiam iis adveniret consolatio. Sed, ut ait Doctor Seraphicus, licet damnati omnia patiuntur suppliciorum genera, nullum tamen ex iis fructum, nullamque eliciunt utilitatem; quia *pœnæ infernales inutiles sunt, et infructuosæ.* Ac ita illis sunt infructuosæ, inquit idem Doctor, ut quamvis aliquis ex damnatis in mediis tormentis lacrymarum torrentes funderet, nil ad salutem hoc ei prodesset. Frustra rigatur arbor, quæ mortua est: fructus enim nunquam producet, quamvis supra ejus radices fluminum omnium fundantur aquæ. Idem dicendum censet D. Bonaventura de homine peccatore, qui quidem dum in sæculo vivit, fructus æternæ gloriæ dignos producere potest, si veræ penitentiae lacrymas fundat: sed postquam mortuus est, omnia supplicia quæ in inferno patitur, et omnes lacrymæ quas fundit, nil ei ad salutem inserviunt, nullumque ei fructum et emolumentum afferunt, quia *damnatorum pœna est longissima, et infructuosa.*

Dicere solent impii: Edamus et bibamus, coronemus nos rosis, hujus vitæ fruamur bonis; et quamdiu in hoc mundo vivimus, omni deliciarum generi adhareamus. Vitam austeram, inquit, amplectantur solitarii; eminentioribus virtutibus assequendis incumbant viri religiosi: nos autem gaudeamus in hoc sæculo, et de his quæ in alio mundo fiunt, non curemus nec solliciti simus. Non sic loquitur D. Paulus; sed omnes penitus homines invitat ad bona opera facienda, dum in sæculo vivunt: *Dum tempus habemus, operemur bonum* (Gal. 6, 11). Multæ quidem rationes nos allicere debent ad bona opera in hoc

mundo facienda: sed si a dilecto Discipulo quaeramus, cur bonis operibus agendis in hoc mundo incumbere debeamus, respondit: quia a Deo missus Angelus juravit post mortem nullum amplius fore tempus faciendi opera bona, fructuosa, et ad salutem utilia. *Juravit per viventem in sæcula sæculorum, qui creavit cælum, et ea quæ in eo sunt, et terram, et ea quæ in ea sunt, et mare, et ea quæ in eo sunt: quia tempus non erit amplius* (Apoc. 10, 2). O peccator, quamdiu in hoc mundo moraris, unica lacryma e corde contrito prodions, omnes tartari rogos tibi extinguere valet; junicum vere penitentiae momentum æternum gloriæ pondus operari et immensos gloriæ cœlestis fructus tibi producere potest. Sed post mortem inutiles erunt tuæ passiones, infructuosæ erunt omnia tua opera, nullumque unquam ex iis fructum, utilitatem nullam percipies: quia *tempus non erit amplius.*

Solitus erat Alexander Magnus, postquam urbem aliquam copiis circumsederat, facem in excelso quodam loco accendere, ita ut ab obsessis facile cerni posset: deinde pacem, amicitiamque suam iis offerebat, modo tamen ei se subderent, dum fax illa arderet: qua extincta, et consumpta, nullum amplius eis veniæ locum concedebat. Eodem autem modo se gerere videtur Deus erga peccatores: quamdiu enim in hoc mundo morantur, et quamdiu mortalis hujus vitæ fax iis illucet, vitam et pacem æternam illis offert, modo penitentiam agant, modo se iis sponte subdant, et bonis operibus vacent. Sed si vitæ suæ facem extingui expectent, nullum eis dabit veniæ locum; nec pati, aut operari aliquid poterant, quod iis utile sit ad salutem, et quo ab inferni suppliciis liberari mereantur. Et ideo asserit Sapiens, vacuum fore damnatorum spem, nullumque eos ex laboribus, passionibus, et operibus suis fructum percepturos: *Vacua est spes illorum, et labores sine fructu, et inutilia opera eorum* (Sap. 3, 11). Sperent, si possint, ex inferno egredi et ad Paradisum perducii, spes illorum vana semper et vacua erit; quia hæc supplicia, et opera eorum sunt infructuosa. Quid prodest Judæ, a sexdecim sæculis inferni tormenta pertulisse? Nihil. Quid prodest iis, qui a mundi primordio da-

mnati sunt, jam a quinque, vel a sex mille annis in mediis tartari fornacibus arsisso? Nihil. Quidquid faciunt, et quidquid patiuntur damnati, hoc illis inutile et infructuosum, nec ullam unquam ex passionibus suis utilitatem accipiunt, *labores sine fructu, et inutilia opera eorum*. Quando quis ex damnatis inferni supplicia ad centum annos perpessus est, hoc pro nihilo habetur: cum ea ad mille annos passus est, hoc pro nihilo computatur: cum ad centum mille annos, et ad mille annorum milliones ea pertulit, id pro nihilo reputatur: quia omnes damnatorum pœnæ steriles, inutiles, et ita eis sunt infructuosæ, ut nec vel minimum quid valeant ad eos inde liberandos, et ad æternam salutem promerendam: *Labores sine fructu, et inutilia opera eorum*.

Ab omnibus Jurisperitis lex illa recipitur, quod debitor nummis adulterinis liberari, suaque debita solvere nequeat: *Reprobi nummi non liberant solventem*. Peccatores autem, quamdiu in statu peccati remanent, justitiæ divinæ sunt debitores; habentque in hoc mundo monetam bonam, qua illi satisfaciunt; pœnitentiam, scilicet, et bona opera: sed si in hoc mundo ei non satisfecerint, in inferno ei satisfacere nequibunt. Ibi enim omnes eorum passiones, omnes gemitus, et omnia opera erunt nummi reprobi, et adulterini, quos Deus in satisfactionem non recipiet, et qui omnino inutiles et infructuosi erunt. Et ideo hortatur nos Salomon, ut in hoc mundo bonis operibus sedulo incumbamus: quia, scilicet, in inferno nulla pœna, nullum opus, nullaque est scientia, quæ ad salutem utilis sit et fructuosa: *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas* (Eccl. 9, 10). O peccator, dum tempus bene operandi habes, instanter et sedulo bonis operibus incumbe. Ne dicas: juvenis sum: nondum pœnitendi tempus advenit: cum insequero, me totum pœnitentiæ, et piis omnium virtutum exercitiis consecrabo: Ne sic loquaris, et ne tardes converti ad Dominum: quia si subitanea morte præoccuperis, ad tartara præcipitaberis, ubi omnia perferes supplicia, *omnia sine ulla*

exceptione: *omnia sine ulla consolatione: omnia sine ulla fructu*.

Heu! clamat D. Augustinus, *quam lugenda perversitas, et animam, quam Christus suo sanguine redemit, luxuriosus quisque propter unius momenti delectationem diabolo vendat?* Sed, heu! quam lugendi, non solum luxuriosi, verum et avari, superbi, helluones, blasphemæ, alique omnes peccatores, qui pro modico luero, aut pro momentanea voluptate animæ suæ jacturam faciunt, et inferno digni fiunt; ubi omnes dolores, omnique generis supplicia absque ulla exceptione, consolatione, et fructu perferent!

O peccator, quomodo tot et tanta inferni tormenta portare poteris? Si intolerabilem nunc censes podagræ, dentium, vel calculi dolorem; quid facies in inferno ubi omnis dolor super te irruet? Si, cum doloribus plurimis lancinaris, noctem, quam insomnem ducis, anno integro longiorem arbitraris, quomodo remanere poteris in inferno, ubi omnem penitus dolorum vim, non unica nocte, sed in æternum absque ulla consolatione patieris? Si tandem graves diu pati non potes dolores, nisi aliquod levamentum adveniat; quomodo te habebis in inferno, ubi æternos perferes cruciatus, nec aliquem ex iis fructum, vel minimum quodque levamentum unquam recipies? Tunc in te ipsum irasceris, tunc amare flebis, dentibusque tuis fremes et tabesces: *Peccator videbit, et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet* (Psal. 111, 10). Tunc optares, pœnitentiam egisse, mortificationi adhæsisse, et pie vixisse; sed vana et inutilia erunt tua hæc desideria, *desiderium peccatorum peribit*. Igitur fac nunc, quod tunc fecisse velles; pœnitentiam age, peccata in temetipso destrue, virtutes sectare et in Dei gratia usque ad mortem persevera. Hoc si facias, inferni supplicia vitabis, æternaque Paradisi gaudia obtinebis. Amen.

CONCIO IX.

DE DIVINA GRATIA.

Iste omnis fructus, ut auferatur peccatum (Isaïæ 27, 9).

Quamdiu in hoc mundo vivit homo (si non sit in gratia confirmatus), est mutabilis a gratia ad peccatum, et a peccato ad gratiam. In eo tamen diversimode fiunt hæ mutationes; nam, ut a statu gratiæ ad peccati statum transeat, supernaturali Dei auxilio non eget; sed ut a statu peccati ad gratiæ et sanctitatis statum transire, nec non ad Deum converti valeat, gratiæ actualis auxilio indiget, sine quo nil supernaturale operari potest: *ut in peccatum iret, sufficit ei liberum arbitrium, quo seipsum peccavit; ut autem redeat ad justitiam, opus habet Medico, quoniam sanus non est; opus habet vivificatore, quia mortuus est* (August. lib. *De nat. et grat.*, c. 23).

Quotidiana docet experientia, res etiam inanimatas propriæ inclinationis pondere absque ullo extraneo auxilio ad nativam redire temperiem: et sic aqua ab igne calefacta, [semoto igne] ex semetipsa nativum resumit frigus. Sed homo, in peccatum lapsus, propriis viribus, et sine supernaturali gratiæ actualis auxilio ad Deum converti, et ad pristinum gratiæ sanctificantis statum redire nequit; quia gratia actualis est medium absolute necessarium, ut homo in seipso peccatum destruat, et ad Deum convertatur: *non potest homo esse liber dominante peccato, nisi Filius illum liberaverit* (August. lib. I c. Julian). De gratia actuali, quæ est medium ad peccati destructionem absolute necessarium, ista instituetur concio, *Ave*.

Gratia actualis est donum Dei, motus Dei, auxilium Dei. Gratia est donum Dei pietosissimum, cujus minimus gradus tanti est pretii, ut terrestria omnia pretio suo longe superet: *bonum gratiæ unius majus est, quam bonum to-*

tius universi (D. Tho. 1, 2, q. 113, art. 6). Gratia est etiam motus Dei, et sacer impulsus, sine quo a peccatis surgere, et ad Deum trahi nequimus: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum* (Joan. 6). Gratia tandem est auxilium cœlestè, sine quo nil supernaturale, nilque meritorium agere possumus: *sine me nihil potestis facere* (Joan. 15). Si autem gratia est donum pretiosissimum, cur illud a Deo enixe non postulabimus? Si gratia est sacer motus, quo ad Deum trahimur, cui ei resistemus? Si gratia est auxilium potentissimum, cur ei non cooperabimur? Gratia quidem *est donum*, quod petendum; *est motus*, cui non resistendum; *est auxilium*, cui cooperandum. Oportet ergo 1. gratiam petere: 2. gratiæ non resistere: 3. gratiæ cooperari.

I PARS.

Oportet gratiam a Deo petere.

Fingunt Poetae, Mydam auri cupidissimum a diis suis petisse ut quidquid in [regno] suo nasceretur e terra probatissimum aurum esset. Votis ejus innumeris dii; cumque jam omnis terræ partus aurum esset, ingens oborta est fames; tuncque stultissimam petitionem fuisse novit; et ut loquitur Ovidius,

*Attonitus novitate mali, divesque, miserque
Effugere optat opes, et que modo voverat odit.*

Multi similiter vana, inutilia, imo et noxia a Deo postulant. Aliquis in oratione petit lucra, temporalem dignitatem postulat alius, uxorem alius querit: iste longiorem vitam sibi dari rogat, ille corporis valetudinem: hic orat, ut merces secure ad portum appellent; alter, ut pinguis ad ipsum perveniat hereditas; alius, ut pace tandem firmata, mercatura vigeat; et ut loquitur S. Ambrosius: *Plerumque in oratione avarus de pecunia cogitat, alter de lucro, alter de honore*. Verum audiamus eundem Ambrosium dicentem; *Noli orare pro*